

Rapport från FINNSAM-konferensen i Lekvattnet den 2–4 september 2006

Text och foto: Jan-Erik Björk

Fredag 2 september

Ett 50-tal förväntansfulla deltagare samlas på hembygdsgården Karmen Kynna i Lekvattnet. Det är lunchdags och på menyn står tre olika soppor bestående av respektive lax, purjo och kött. Vi intar de läckra rätterna i svenskstugan intill rökstugan. Vilken stämning! Vilken start! Jag och många med mig backar om flera gånger!

Därefter lämnar vår allt-i-allo under konferensen Inga Greta Lindblom från Torsby Finnkulturcentrum information om det kommande programmet. På dagordningen står ett verkligt varierande utbud. Hembygdsföreningens ordförande Bodiil Nordqvist presenteras, vilken också på en genuin Lekvattnetdialekt orienterar om eftermiddagens rundvandring i finnskogen.

Vi kör i egna bilar till parkeringen vid 7-torpsvandringen; det skulle dock bli fem torp vid dagens slut. Vid samlingen spelar Stig Skeppstedt spillopipa för en ivrig skara fotvandrare.

Stig Skeppstedt spelar spillopipa

Därefter tar Bodiil täten och vi går in i granskogens dunkel. Vi kommer först till **Kissalamp**, en plats som har odlats upp redan under 1700-talet. Det nuvarande huset på platsen är från 1900-talet, men med återanvänt rökstugetimmer. Gottlund besökte aldrig Kissalamp, men väl Keyland som dock inte nämner något om rökstugan. Alldeles intill Kissalamp, gränsen till Norge ligger bara 400 meter bort, går den gamla flyktingrutten. Den användes många gånger nattetid för att lotsa de norska flyktingarna rätt. Vi hör flera historier berättas om dessa.

Stigen leder vidare över någon liten sankmark och en mindre backe och därefter är vi i **Valli/Vallis**. Här återstår enbart ett röse. Källaren som är förvånansvärt väl intakt, har ett fint byggt valv. Valli blev öde 1905 då folket reste till Amerika. En resa som många andra gjorde från Lekvattnet.

Vi fortsätter vår vandring i fädrens spår. När jag kommer ut ur granskogen utbreder sig den mest fantastiska syn framför mina ögon. Närmast ligger nyligen slagna ängsmarker och hagar och därefter mot Lomsen, juvelen i den värmländska finnmarken: **Ritamäki**. På gården ligger en rökstuga som blev öde 1964 då den siste av syskonen Jansson flyttade till bygden. Ritamäki är nu ett naturreservat. Jag tittar in i de grå hukande byggnaderna, en efter en. Där på väggen i en bod är inristat ett oktagon; en besvärjelse mot onda makter.

Ritamäki

Just i den här stunden vill jag inte skiljas från Ritamäki men måste följa de andra i spåren mot **Lomstorp**. Nerför backen och sedan är jag där. Bostadshuset är byggt i början av 1900-talet. Lars-Olof Herou visar oss platsen för den "försvunna" rökstugan. Fotot är utgångspunkten för identifiering. Spännande! Hjalmar på Lomstorp var känd i bygden. Här har varit affär, systembutik, charkuteri och post. Det är i sanning en märklig kombination.

Sedan bär det iväg uppför till **Svartbäcken** i Gottlunds fotspår; Bodiils egen ägandes gård. En skylt visar att här bodde Nikkarainensläkten. Den högra delen av stugan innehåller en rökstuga, men ugnen är borta. Bodiils man bjuder på kaffe, ett välkommet avbrott. Vi återvänder till Skogsgårdens förläggning.

Dagen lider mot sitt slut och vi samlas alla vid Karmen Kynna. Några av deltagarna eldar i bastun och tar sig ett bad, andra tar det lugnt. Snart samlar Inga-Greta folket vid stekpannorna, för nu är det dags att steka kolbullar. De där sattygen som inte vill hålla ihop i stekpannan utan gradvis upplöses i sina beståndsdelar. Några av oss som exempelvis Bosse Hansson har uppenbarligen gräddat sådana tidigare och hanterar vant stekpannan.

Här gräddas kolbullar

Natten sänker sig över Lekvattnet och avslutar en intressant dag.

Lördag 3 september

Efter frukosten samlas vi åter på Karmen Kynna. Först lämnar Maud Wedin och Tor Eriksson lite FINNSAM-information. Därefter är det dags för Niclas Persson att berätta om Lekvattnets historia. Men vad är historia? Vilken historia? Han sätter in Lekvattnets befolkning och händelser i ett större sammanhang. Den tidiga historien är svårfångad men uppgifter om bygden finns från medeltiden. Sedan tar Lars-Olof Herou över scenen och berättar lite kort om Boken "försvunna rökstugor". Arbetet började en gång med ett fynd av foton i en skokartong på Nordiska Muséet. Slutresultatet är ett förnämligt bildverk av hög klass.

Vi kliver ombord på bussen och styr färden mot **Lekvattnets kyrka**. I lätt gråväder går vi runt på kyrkogården och jag hittar bl.a. konstnären Paul Piltz och den bekante Pägers grav. Många gravstenar har finska ort- och släktnamn på gravarna. Namn som är oupplösligt förknippade med skogsfinsk kolonisationshistoria.

Lekvattnets kyrka

Färden går vidare med buss mot **Kvarntorp**, som fram till 1950 tillhörde Klara Persson. Det var en beskäftig kvinna som lät uppföra en egen kraftstation nere vid älven. Kvarntorp ägs nu av Torsby kommun. Huvudbyggnaden som ligger vackert på en sluttning ner mot Kroksjön, består av såväl rök- som svenskstuga. Förutom denna finns ett antal andra byggnader på gården: drängstuga, stall, fähus, ladugård etc. Arrendatorn Rolf Nilsson återger dess historia. Kvarntorp togs upp på 1750-talet, vilket bestyrks av en stenhäll med årtal 1755. Den är sedan 1964 förklarad som byggnadsminne. Nu har man frigående kreatur i form av får och hästar på gården. Efter denna punkt i programmet smakar det alldeles underbart med motti och fläsk och äkta värmländsk lingonsylt. Och därtill serveras lingondricka. Men flöttet blir kvar i grytan!

Bussen tar oss sedan till **Josefsberg**, en gård på Vittjärns ägor. Vi kliver ur och går fram till gården som ligger högt uppe på en sluttning. Utsikten är magnifik. Guiden Anders Matsson berättar initierat om gårdens historia. Josef Josefsson, vars namn dyker upp i början på 1700-talet, har sannolikt gett gården dess namn. Lars-Olof Herou pekar ut platsen där den "försvunna" rökstugan har stått. Numera finns endast ugnsröset kvar. Rökstugan är tack och lov tillvaratagen genom flyttning till Tomta. Flera gamla byggnader finns på gården, varav någon ser ut att falla samman.

Vi far vidare till **Persilamp**, där Staffan Fenander bjuder på kaffe. Detta dricker vi gåendes på stigen ner till Per Persson Pägers sista jordiska boning. Av denna återstår endast ugnrester? Päger försörjde sig som tjärbrännare och sålde becolja och tjära.

Näst sista anhalten är **Fäbacken**, en i allra högsta grad levande by. Guiden Anders Matsson berättar om dess ursprung. Fäbacken togs upp redan under 1640-talet. Ett känt minnesmärke ligger i närheten, nämligen en sten med Gustav den VI Adolfs och Louises namnteckning. Men vad är dessa mot kärnfulla namn i byn som Burken och Ambian; idel kända namn i värmländsk odlingshistoria. Platsen erbjuder en hisnande utsikt. Gården ligger på en sluttning ner mot Lekvattnetsjöarna.

Utsikten från Fäbacken

Det sista stoppet på färden blir **Bergstorp**, ett stycke från Fäbacken. Här ligger en bevarad rökstuga. Vi kan jämföra fotot i boken "Försvunna rökstugor" med dagens stuga. Den är ganska så omgjord visar det sig. Håkan Laack kommunstyrelsens ordförande tar mot oss och hälsar oss välkomna till Lekvattnet och till kvällens middag.

Bussen tar oss tillbaka till Karmen Kynna. Liksom föregående kväll tar några ett bastubad, medan andra kanske tränar för tangon. Vi äter middagen i svenskstugan i en tät och mysig stämning. Till maten spelar Trine Sennerud Melby några melodier från finnskogen. Jag har ett särskilt utbyte av en av Halte Guttens melodier. Kvällen avslutas med diverse olika aktiviteter som konkurrerar om intresset; bastu, finsk tango och släkthistoria.

Söndag 4 september

Morgonen kommer med regn och grå himmel.

Vi samlas återigen, den sista dagen på Karmen Kynna. **FINNSAM:s höstmöte** inleder dagens program. Dagordningen omfattar en mängd punkter, vilka drar ut på tiden (se protokoll). Efter kaffet presenterar Anders Matsson sin forskning om bygden; i vitt skilda ämnen. Forskningen har även resulterat i ett flertal böcker om kyrkan och finnen, Fäbacken, Långsjöhöjden etc.

Anders Matsson vid Josefsberg

Flera av gårdarna i Fryksände södra finnskog har bildat stora "godskomplex", bl. a Spettungen och Bredsjön. Om detta berättar Marcus Ednarsson utifrån sin D-uppsats. Bulvaner köpte upp skog från finnarna, vilken skog sedermera kom i de stora skogsbolagens ägo.

Sedan är det dags för lunch bestående av en god kycklingsallad. Efter denna är det dags för mig att resa tillbaka till Källby. Jag måste avstå från att besöka Käckåsen/Kekåsen och beger mig på en 30-mila bilfärd tillbaka till Västergötland, mycket nöjd med en kvalitativt högtstående konferens.

Enligt hörsägen badade några deltagare bastu till framemot 20-tiden på kvällen i Käckåsen.....